

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อความเข้มแข็งในอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนในอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย และเพื่อทราบถึงปัญหาเพิ่มเติมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขในกองทุนหมู่บ้าน พร้อมทั้งแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อการดำเนินงานของกองทุนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 500 ตัวอย่าง จากสิบกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สองนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนในเขตอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ด้วยแบบจำลองสองทางเลือก คือ แบบจำลองโลจิต (Logit) และแบบจำลองโพรบิต (Probit) เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร อันได้แก่ ข้อมูลทั่วไป มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการมีส่วนร่วม มิติทางด้านเครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ และมิติทางด้านประธานและคณะกรรมการ จากนั้นนำผลที่ได้มาตีความหมายโดยใช้ การวิเคราะห์ผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effects) และส่วนที่สามเป็นข้อมูลเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยความคิดเห็นแบบลิเคิตสเกล (Likert Scale) ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกี่ยวกับทั้งสี่มิติที่ได้กล่าวมาข้างต้น จากผลการศึกษสามารถสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านจำนวน 500 คนมีดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็นเพศชาย 194 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 เป็นเพศหญิงจำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 มีอายุอยู่ในช่วง 47-58 ปีมากที่สุด เป็นจำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดจำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 70.6 มีเพียงผู้จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรร้อยละ 66.8 เป็นจำนวน 334 คน กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 388 คน คิดเป็นร้อยละ 77.6 มีขนาดครอบครัวอยู่ในช่วง 4-6 คนมากที่สุดจำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ระหว่าง 2,000 – 17,599 บาท มากที่สุดเป็นจำนวน 458 คน คิดเป็นร้อยละ

91.6 ผู้ที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้ถึง 80,000 บาท รายได้ต่ำสุด 2,000 บาท มีค่าเฉลี่ยของรายได้อยู่ที่ 10095.20 บาท พบว่ากลุ่มตัวอย่างกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเป็นจำนวนระหว่าง 12,400 – 21,799 บาท มากที่สุดจำนวน 359 คน คิดเป็นร้อยละ 71.8 กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเป็นจำนวนสูงสุด 50,000 บาท ต่ำสุด 3,000 บาท มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 21,805 บาท และพบว่าส่วนใหญ่นำเงินกู้ที่ได้จากกองทุนหมู่บ้านไปใช้ประโยชน์ในการลงทุนในอาชีพเดิมร้อยละ 76 นำไปลงทุนในอาชีพเสริมเพียงร้อยละ 9 และสุดท้ายกลุ่มตัวอย่างไปกู้เงินนอกระบบจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 41 ไม่กู้เงินนอกระบบ 295 คน คิดเป็นร้อยละ 59 ส่วนใหญ่ตอบว่าแหล่งเงินกู้ที่ไปกู้เพิ่มมาอีกคือธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.)

จากการศึกษาพบว่าตัวแปรในแบบจำลองโลจิสต์ (Logit) และแบบจำลองโพรบิต (Probit) อันได้แก่ ข้อมูลทั่วไป คือ จำนวนเงินกู้ มิติทางด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้น รายจ่ายที่ลดลง และเงินออมที่เพิ่มขึ้น มิติทางด้านการมีส่วนร่วม คือ การร่วมกันในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของกองทุน การแจ้งผลการดำเนินงาน การส่งเสริมสิทธิของผู้หญิง และความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจกู้เงินของชายและหญิงในครัวเรือน มิติทางด้านเครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ คือ การรวมกลุ่มเพื่อค้ำประกันในการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านระหว่างกัน และการส่งเสริมการประกอบอาชีพและพัฒนาธุรกิจชุมชน และมิติทางด้านประชนและคณะกรรมการ คือ ความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการ ตัวแปรทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แบบจำลองที่มีความเหมาะสมในการอธิบายมากกว่า คือแบบจำลองโลจิสต์ (Logit) ที่มีค่า BIC เท่ากับ 0.52850 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าแบบจำลองโพรบิต (Probit) ที่มีค่า BIC เท่ากับ 0.53174 เมื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์หาผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) แล้วพบว่า เมื่อกองทุนหมู่บ้านมีผลทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.05 เมื่อกองทุนหมู่บ้านมีผลทำให้รายจ่ายของครัวเรือนลดลง เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.34 และเมื่อปัจจัยที่กองทุนหมู่บ้านมีผลทำให้เงินออมของครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 25.8 ในส่วนของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านถ้าเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 61.76 เมื่อกองทุนหมู่บ้านการประชุมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานให้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.54 เมื่อกองทุนหมู่บ้านมีการส่งเสริมสิทธิของผู้หญิงและช่วยให้ผู้หญิงในชุมชนมีงานทำเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.38 เมื่อทั้งชายและหญิงในครัวเรือนมีบทบาทในการตัดสินใจกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 67.67 เมื่อ

กองทุนหมู่บ้านทำให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อประกันการกู้ยืมเงินระหว่างสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 56.22 และเมื่อกองทุนหมู่บ้านมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพและพัฒนาธุรกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.02 และสุดท้ายเมื่อมีความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการทำงานทั้งของประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.53 จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวแปรทั้งสี่มิติมีผลไปในทิศทางเดียวกันกับความเข้มแข็งของครัวเรือน แต่ว่ามีอยู่หนึ่งตัวแปรที่มีผลไปในทิศทางตรงกันข้ามกับความเข้มแข็งของครัวเรือน คือ จำนวนเงินกู้ที่กลุ่มตัวอย่างกู้มาจากกองทุนหมู่บ้านนั่นเอง เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า ถ้าสมาชิกกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเพิ่ม 10,000 บาท จะทำให้ความเข้มแข็งของครัวเรือนลดลงร้อยละ 0.71 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการที่สมาชิกของกองทุนหมู่บ้านจะมีความเข้มแข็งหรือมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีนั้น ควรจะมีจำนวนการกู้ยืมเงินที่ไม่มากเกินไป เนื่องจากกำลังความสามารถอาจไม่เพียงพอต่อการชดใช้เงินให้ทันเวลา หรือว่าในบางรายอาจมีการกู้ยืมที่เกินตัว ซึ่งเป็นการกู้ยืมจำนวนที่มากกว่ารายได้ของตนเอง ทำให้การที่จะชำระเงินคืนตามกำหนดเป็นไปได้ด้วยความล่าช้าและติดขัด แม้ว่าจากผลการคำนวณจะพบว่า เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านมีผลกระทบทางลบต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนก็จริง แต่จะเห็นได้ว่ามีผลกระทบเพียงร้อยละ 0.71 ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อย เพราะฉะนั้นการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ลงทุนให้เกิดความงอกเงยจึงอาจเป็นผลดีกว่า ที่จะทำให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่ตามมา

จากผลการศึกษาที่ได้ แม้ว่าในการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบจำลองสองทางเลือกต้องตัดตัวแปรบางตัวในบางมิติออก เช่น ในมิติคณะกรรมการที่เหลือผลการวิเคราะห์เพียงปัจจัยเดียว เป็นต้น เนื่องจากเกิดปัญหาค่าความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroscedasticity) แต่จากผลการศึกษาในการวัดค่าความคิดเห็นแบบ Likert Scale จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทุกปัจจัยในทุกมิติจากกองทุนหมู่บ้านล้วนแต่มีความสำคัญเท่าๆ กันที่สมาชิกเห็นด้วยว่ามีผลต่อความเข้มแข็งค่อนข้างมาก เนื่องจากถ้าขาดมิติใดมิติหนึ่งไป ก็อาจทำให้การดำเนินงานของกองทุนมีปัญหาได้ ตัวอย่างเช่น การมีประธานและคณะกรรมการที่ไม่ซื่อสัตย์ หรือการที่ระบบบัญชีของกองทุนหมู่บ้านไม่มีความโปร่งใส ก็อาจทำให้ระบบการทำงานของกองทุนหมู่บ้านไม่อาจประสบความสำเร็จได้ จึงทำให้ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกได้รับผลกระทบเกิดความไม่เข้มแข็งขึ้นได้ ทุกมิติต่างเป็นส่วนที่เสริมกันที่ทำให้การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านมีความราบรื่นส่งผลให้ครัวเรือนเกิดความเข้มแข็งตามมาและนำไปสู่การเข้มแข็งของคนทั้งหมดในชุมชน

ผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าวในครั้งนี เมื่อนำมาเชื่อมโยงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่ในงานวิจัยแล้ว จะพบว่าผลการศึกษาที่ได้มีสอดคล้องกรอบแนวคิด กล่าวคือ มิติทั้งสี่ด้าน จากกองทุนหมู่บ้านล้วนแต่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชน ทุกมิตินั้นล้วนแต่มีความสำคัญที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และพบว่ากองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยมีมิติดังกล่าวทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการที่กองทุนหมู่บ้านเข้าดำเนินกิจกรรมแล้ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชนอำเภอศรีสำโรง คือ ทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีรายจ่ายที่ลดลง รวมไปถึงทำให้ครัวเรือนมีเงินออมเพิ่มขึ้นอีกด้วย และกองทุนหมู่บ้านก็ถือเป็นองค์กรพาณิชย์ที่คิดดอกเบี้ยและต้องการเงินต้นคืนจากลูกหนี้ แต่ว่าคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ อีกทั้งการปล่อยเงินกู้ก็ใช้ระบบอนุมัติเงินกู้แบบกลุ่ม โดยให้มีการค้ำประกันเงินกู้ระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อเป็นการส่งเสริมความมีวินัยและความรับผิดชอบร่วมกัน และกองทุนหมู่บ้านยังมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพและพัฒนาธุรกิจชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสการหารายได้ของคนในชุมชนและเป็นการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมระหว่างกัน ทำให้คนในชุมชนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันอีกด้วย กองทุนหมู่บ้านเองยังมีการส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมของผู้หญิงในสังคม เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านมีการส่งเสริมสิทธิของผู้หญิง และยังมีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านของชายและหญิงในครัวเรือนอีกด้วย ถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านไม่ได้เน้นผู้ที่เป็นผู้หญิง แต่ก็มีมีการส่งเสริมสิทธิของผู้หญิงดังผลการศึกษาข้างต้น ในส่วนของการดำรงอยู่ขององค์กร พบว่าองค์กรจะดำรงอยู่ได้จะต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมออกความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กร รวมไปถึงการชี้แจงผลการดำเนินงานจากคณะกรรมการในองค์กรนั้นๆ และกองทุนหมู่บ้านจะให้อำนาจคนในแต่ละชุมชนเลือกทั้งประธานและคณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้านขึ้นมาเอง โดยกำหนดว่าต้องมีสัดส่วนชายและหญิงเท่าๆ กัน ตามหลักการของกองทุนอีกด้วย และพบว่ากองทุนในเขตอำเภอศรีสำโรง มีคณะกรรมการชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่าๆ กันจริง กองทุนหมู่บ้านยังมีความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการ ซึ่งหากขาดสิ่งนี้ไป ก็เป็นไปได้เลยที่องค์กรเพื่อชุมชนเหล่านี้จะอยู่รอดจนถึงปัจจุบัน และการที่องค์กรชุมชนอยู่รอดจนสามารถพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนให้เข้มแข็งขึ้นได้แล้ว ก็จะต้องส่งผลให้ชุมชนของครัวเรือนนั้นเข้มแข็งขึ้นและส่งผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ

จากแนวคิดธนาคารเพื่อคนจนหรือกรามีนแบงก์ของศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัด ยูนุส ที่ว่า เป็นแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรเพื่อสังคมที่เข้าไปดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายหลักก็คือ องค์กรต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกับความเป็นอยู่

ของคนในชุมชนนั้นๆ และทำให้คนในชุมชนนั้นๆ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานว่า ธนาคารเพื่อคนจนนั้นไม่ใช่องค์กรการกุศลที่นำเงินไปบริจาคให้คนจนเฉยๆ แต่เป็นธนาคารพาณิชย์ที่คิดดอกเบี้ยและต้องการเงินกู้คืนจากลูกหนี้ โดยสร้างกระบวนการและกลไกต่างๆ ที่เอื้ออำนวยให้คนจนชำระหนี้ได้ เช่น ระบบอนุมัติเงินกู้แบบกลุ่ม ซึ่งวิธีนี้เป็นการใช้แรงกดดันทางสังคมสร้างแรงจูงใจให้ชำระหนี้ตรงเวลา และยังปล่อยกู้ในจำนวนที่น้อย ไม่เกินศักยภาพในการชำระของลูกหนี้ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดต้นแบบของไมโครเครดิตทั่วไป และพบว่ากองทุนหมู่บ้านได้ดึงแนวคิดและแนวทางนี้มาปฏิบัติ เช่น การอนุมัติเงินกู้แบบกลุ่ม และยังมีส่งเสริมสิทธิและการมีส่วนร่วมของผู้หญิง เป็นต้น ยูเนสโกให้ความสำคัญกับคนจนที่เป็นเพศหญิงมาก เพราะในบังคลาเทศ ผู้หญิงมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบและถูกกดขี่จากสังคมเสมอ และสิ่งที่ยูเนสโกค้นพบก็คือ ผู้หญิงเป็นผู้หญิงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ชาย โดยกรามีนแบงก์นั้นเน้นที่ผู้หญิงเป็นหลัก โดยปัจจุบันมีผู้หญิงที่เป็นผู้หญิงถึงประมาณร้อยละ 95 ถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านไม่ได้เน้นผู้หญิงเป็นหลัก แต่ก็มีการส่งเสริมสิทธิความเท่าเทียมของผู้หญิงในสังคมอยู่ไม่น้อย ที่เป็นเช่นนี้อาจเพราะว่าสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยไม่ได้กดขี่ผู้หญิงเหมือนในสังคมบังคลาเทศก็เป็นได้ และกองทุนหมู่บ้านยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกผู้นำและผู้เข้ามาบริหารกองทุนเอง โดยจะเลือกคนที่มีศักยภาพในชุมชนนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างจากธนาคารเพื่อคนจนหรือกรามีนแบงก์ของยูเนสโก เนื่องจากยูเนสโกมักจะเลือกผู้ที่เข้ามาทำงานในองค์กรที่เป็นนักศึกษาจบใหม่หรือเคยเป็นนักศึกษาของตนเองมาก่อนเพื่อความน่าเชื่อถือและการสื่อสารต่อคนในชุมชนง่ายขึ้น ในทางปฏิบัติถึงแม้ว่าการบริหารงานของกองทุนหรือไมโครไฟแนนซ์ในแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้างในบางส่วน ทั้งนี้ก็เพื่อการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ แต่สิ่งที่เห็นจุดหมายร่วมกันหรือผลลัพธ์ส่วนใหญ่ที่ได้เหมือนกันก็คือ การที่ทำให้ครัวเรือนในชุมชนและชุมชนนั้นๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเกิดความเข้มแข็งขึ้นในเวลาต่อมานั่นเอง

ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เพื่อทราบถึงการดำเนินงานและปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ได้ผลสรุปจากการศึกษาดังนี้

1) ด้านสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากคณะกรรมการพบว่า การที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านนั้นจะมีเกณฑ์บางอย่างในการเลือกสมาชิกด้วย เช่น ผู้ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านนั้นต้องไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม เป็นต้น ส่วนการที่สมาชิกจะกู้เงินจากกองทุนได้นั้น ต้องเป็นสมาชิกเป็นเวลามากกว่าหนึ่งปี ถ้าไม่ครบหนึ่งปีและไม่ออมเงินอย่าง

สมาชิกจะไม่สามารถกู้เงินจากกองทุนได้ และคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านถือว่ามีส่วนในกองทุน เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วมกันทำให้กองทุนสามารถดำรงอยู่ได้ สมาชิกต้องมีเงินออมทุกเดือน ในส่วนของปัญหาด้านสมาชิกพบว่า ส่วนใหญ่ถ้าไม่ใช่การประชุมใหญ่ประจำปีก็จัดเพียงปีละหนึ่งครั้ง สมาชิกจะไม่ค่อยมาเข้าร่วมประชุม เพราะบางที่อาจคิดว่าเป็นการประชุมที่ไม่สำคัญ หรือบางที่อาจมีเหตุขัดข้องบางอย่างทำให้เข้าร่วมประชุมไม่ได้ เช่น ไม่มีเวลาว่างมาประชุม การประชุมจัดขึ้นตรงกับเวลางานของสมาชิก หรือไม่ทราบว่ามีการประชุม ทั้งที่เป็นประชุมชี้แจงระเบียบการเพิ่มเติมหรือแจ้งการชำระหนี้ ทำให้ประสบปัญหาเปิดการประชุมไม่ได้ เพราะมีสมาชิกมาไม่มากพอหรือไม่ครบ และประสบปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างสมาชิกบางคนกับคณะกรรมการ ปัญหานี้จะพบเกือบทุกกองทุน และสมาชิกบางส่วนที่มาประชุมมักไม่ค่อยออกความเห็นหรือสอบถามความไม่เข้าใจในที่ประชุม ผู้ที่ไม่เข้าใจในบางเรื่อง เช่น ระเบียบการของกองทุน มักจะมาถามจากคณะกรรมการภายหลังการประชุมเสร็จสิ้นแทนที่จะถามในที่ประชุม อีกทั้ง ยังมีสมาชิกบางคนหรือบางกลุ่มไม่พอใจในการทำงานของคณะกรรมการเนื่องจากอคติส่วนตัว แต่ว่าพบเป็นส่วนน้อย

2) ด้านการดำเนินงานและคณะกรรมการกองทุน

ในด้านการดำเนินงานและคณะกรรมการกองทุนนั้นพบว่า คณะกรรมการมีจำนวนชายหญิงเท่ากันตามหลักการของกองทุนหมู่บ้าน และส่วนใหญ่มีบทบาทเท่าเทียมกัน มีบางกองทุนเท่านั้นที่ให้ผู้หญิงนำในการทำงาน โดยเฉพาะงานด้านบัญชีเนื่องจากทำงานได้ละเอียดกว่า และบางกองทุนที่มีประธานกองทุนเป็นผู้หญิง พบว่าประธานก็จะรู้งานด้านบัญชีด้วย พร้อมทั้งงานด้านอื่นๆ ประธานก็จะบริหารทั้งหมด และผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกองทุน ส่วนใหญ่จะเลือกประธานโดยให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นดำรงตำแหน่งประธานกองทุนหมู่บ้านด้วย ซึ่งประธานกองทุนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านบางกองทุนไม่ได้รู้งานอย่างแท้จริง เข้าไปเพียงดำรงตำแหน่งให้เฉยๆ คนที่ทำงานที่แท้จริงมีเพียงรองประธานกับเหรัญญิกเท่านั้น ส่วนคณะกรรมการบางคนก็เข้าไปดำรงตำแหน่งเฉยๆ บางคนไม่ค่อยได้ช่วยงานเท่าไร จะทำเฉพาะงานใหญ่ๆ เช่น การประชุมประจำปี บางกองทุน มีผู้ทำงานจริงๆ อยู่เพียง 3-4 คนเท่านั้นจากคณะกรรมการ 10 คน ยังมีปัญหาส่วนอื่นๆ ในด้านคณะกรรมการอีก ได้แก่ การที่คณะกรรมการไม่มีการหมุนเวียนผู้ดำรงตำแหน่ง บางคนเป็นตั้งแต่สมัยแรกจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสมาชิกไม่ไว้วางใจคนใหม่ว่าจะทำงานได้ดีเท่าคนเก่า บางที่กรรมการบางคนก็อายุเยอะแล้วใกล้จะเกษียณงาน แต่กลับออกจากตำแหน่งไม่ได้ เนื่องจากหาคนมาดำรงตำแหน่งแทนไม่ได้เพราะคนใหม่ไม่ยอมมาเรียนรู้งานและคิดว่าเงินเดือนเพียงไม่กี่พันมีจำนวนน้อยเกินไป และสุดท้ายบางกองทุน โดยเฉพาะในเทศบาล เคยเกิดปัญหาประธานกองทุนคนเก่าคอร์รัปชันจนเกิดการฟ้องร้องขึ้น

ในด้านการดำเนินงานนั้นพบว่า กองทุนที่อยู่ในเขตรอบนอกเทศบาลที่สมาชิกประกอบอาชีพการเกษตร มักไม่มีปัญหาเรื่องการชำระคืนเงินกู้ มักคืนเงินตรงเวลาเพราะคิดว่าเป็นทุนหมุนเวียน สามารถมากู้ใหม่ได้อีก แต่กองทุนในเขตเทศบาล กลับมีปัญหาการคืนเงินกู้ไม่ตรงเวลามากกว่า อาจเพราะความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของเงินกู้ คิดว่าเป็นเงินให้เปล่า หรืออาจมีความขัดข้องบางอย่างในการคืนเงิน เช่น มีปัญหาด้านอาชีพการงาน ตกงาน งานที่ทำได้เงินไม่สม่ำเสมอ หรือกู้เงินเกินกำลังความสามารถในการใช้คืนเงินของตน เป็นต้น และในเกือบทุกกองทุนพบว่า กรรมการกองทุนจะกู้เงินเองจากกองทุนหมู่บ้านด้วย ปัญหาที่พบคือ การประชุมรวมสมาชิกมีไม่บ่อยนัก มีประชุมใหญ่เพียงปีละครั้ง และการประชุมเพิ่มเติมเรื่องด่วนในบางครั้ง มีสมาชิกบางส่วนไม่ให้ความสำคัญและไม่มาประชุมดังที่กล่าวมาข้างต้น เลยทำให้ไม่ได้รับรู้เรื่องบางเรื่อง เช่น เรื่องระเบียบการเพิ่มเติม ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัญหาต่อมา คือ สำนักงานใหญ่ของกองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้จัดงบประมาณการเงินหรือการดำเนินงานต่างๆแก่คณะกรรมการแล้ว แต่ให้กรรมการคนเก่าภายในกองทุนสอนกรรมการคนใหม่กันเอง ถ้ามีปัญหาให้ติดต่อเครือข่ายระดับอำเภอ จึงทำให้อาจเกิดความผิดพลาดในการสอนกันเองได้ และไม่มีใครอยากจะเป็นคณะกรรมการใหม่ในกองทุน

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านดังกล่าว แม้จะพบว่า มีบางส่วนที่อาจไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยในครั้งนี้ แต่ก็พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นเพียงปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนกลุ่มน้อย และเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขไปได้ หากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานหลักของกองทุนหมู่บ้าน ประธานและคณะกรรมการของกองทุน รวมไปถึงตัวสมาชิกในกองทุนเอง ถ้าหากได้รับความร่วมมือและตั้งใจจริงจังในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะส่งผลให้ปัญหาเหล่านั้นหายไป หรือไม่เกิดขึ้นอีก

ไม่ว่าในตอนแรกนั้นกองทุนหมู่บ้านก่อตั้งขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์อย่างไร แต่เมื่อกองทุนหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อชุมชนและอยู่รอดมาได้ถึงปัจจุบัน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการพัฒนากองทุนต่อไป และตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อส่งผลกระทบต่อคนที่ดีต่อทุกคนในชุมชนและประเทศชาติ

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้ว่าการตอบแบบสอบถามของสมาชิกในกองทุนหมู่บ้านจะไม่พบปัญหาเพิ่มเติมที่เกิดขึ้นในกองทุน แต่จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแล้ว จะพบปัญหาเพิ่มเติมที่เกิดขึ้นในกองทุนทั้งในด้านคณะกรรมการกองทุน ด้านการดำเนินงาน รวมไปถึงด้านสมาชิกเองตามข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1) ควรมีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบและการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเพิ่มเติมในส่วนของคณะกรรมการใหม่โดยสำนักงานหลักของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจัดขึ้น เนื่องจากการที่ให้คณะกรรมการชุดเก่าสอนงานคณะกรรมการใหม่ๆกันเอง อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดหรือความเข้าใจไม่ตรงกันได้ ดังนั้นสำนักงานหลักควรจัดอบรมความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมอย่างน้อยปีละครั้ง รวมไปถึงการอบรมงานด้านการบัญชีด้วย เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านอยู่รอด

2) ภายในกองทุนเองควรมีการประชุมระหว่างประธานและคณะกรรมการเองขึ้นบ้าง เพื่อความเข้าใจตรงกันและมีเป้าหมายร่วมระหว่างกัน ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันกันทำและช่วยกันทำงานมากขึ้น อาจทำให้ลดปัญหาการที่มีคนทำงานจริงๆ เพียงไม่กี่คนเท่านั้นในกองทุน

3) สำนักงานหลักของกองทุนหมู่บ้านควรมีการสำรวจทั้งในด้านการบริหารงานและด้านสมาชิกของกองทุน เพื่อรับทราบถึงการดำเนินงานปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิก พร้อมทั้งปัญหาเพิ่มเติมในทุกๆ ปี ซึ่งถ้ามีปัญหาใดๆ จะได้สามารถแก้ไขปัญหาล่าช้าไม่ได้โดยตรงจุด ทั้งยังเป็นการเอาใจใส่ในกองทุนหมู่บ้าน ทำให้กองทุนหมู่บ้านมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น สมาชิกเองจะได้เห็นว่าการที่คณะกรรมการจัดการประชุมขึ้นในทุกๆ ครั้ง เป็นเรื่องที่สำคัญและพร้อมใจกันมาเข้าร่วมประชุมอย่างเต็มที่

4) ควรมีกิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีในกองทุนหมู่บ้านที่นอกเหนือจากการประชุมบ้าง เพื่อให้สมาชิกมีความไว้วางใจทั้งในคณะกรรมการและในตัวกองทุนเอง อีกทั้งยังเพิ่มความคุ้นเคยระหว่างสมาชิก ทำให้เวลาเข้าร่วมประชุมการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกจะกล้าเสนอความคิดเห็นและสอบถามความไม่เข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งกว่านี้ได้

5) ควรสร้างระบบมาตรฐานในการติดตามและตรวจสอบการใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านของสมาชิกแต่ละคนว่า นำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหรือไม่ และการสร้างจิตสำนึกของสมาชิกแต่ละคน เกี่ยวกับวินัยทางการเงิน ให้สมาชิกแต่ละคนตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง และภาระที่จะเกิดขึ้นกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มที่ช่วยค้ำประกันเงินกู้ให้กับตนเองอยู่

5.2.2 ข้อเสนอแนะทางการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนในอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้ยังขาดความสมบูรณ์ในบางประการ และสำหรับผู้สนใจจะศึกษาเรื่องต่อไปในอนาคตควรทำการศึกษาเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1) ในงานวิจัยครั้งนี้ อาจมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่น้อยเกินไป เมื่อเทียบกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งหมดในอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อในเรื่องนี้ ควรจะเพิ่มจำนวนตัวอย่างเข้าไปในงานวิจัย อาจทำให้หาปัจจัยเพิ่มเติมที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของครัวเรือนได้อย่างสมบูรณ์มากกว่านี้

2) ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอาจใส่ปัจจัยเข้าไปไม่ครอบคลุมหรือครบถ้วน ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจเพิ่มมิติด้านต่างๆ หรือปัจจัยในมิติต่างๆ เข้าไปเพื่อให้การศึกษาครั้งต่อไป มีความครอบคลุมและสมบูรณ์กว่างานวิจัยในครั้งนี้

3) ในการศึกษาครั้งต่อไป นอกจากจะสำรวจทัศนคติเฉพาะสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแล้ว อาจเพิ่มการสำรวจทัศนคติของประชาชนและคณะกรรมการในกองทุนด้วย เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย หรือได้รับข้อมูลด้านความเข้มแข็งทั้งของครัวเรือนและชุมชนเพิ่มเติม